

Hvorfor dør de med schizofreni lenge før andre?

Den **gjennomsnittlige** levealderen til nordmenn med schizofrene lidelser er 62 år. Har du i tillegg **et rusproblem**, er den nede i 47 år. – Likevel prioriteres ikke dette i **helsevesenet**. Det er vanskelig å forstå, sier nestor i psykiatrisk forskning.

– Sykdommen koster mer enn alle kreftsykdommer. Mer enn all hjertesykdom. Mer enn alle revmatiske lidelser.

Når **kostnader** er så store, er det et paradoks at det ikke blir brukt mye mer penger på denne lidelsen, mener Ulrik Fredrik Malt.

– Min spekulasjon er at veldig mange politikere er middelaldrende og eldre. De er i virkeligheten mer **opptatt av legemlige** sykdommer som **rammer** deres egen aldersgruppe. De bryr seg **etter mitt skjønn** ikke om de alvorligste psykisk syke.

Han holdt nylig **et foredrag i regi av** Hjernerådet og Nansen Neuroscience Network i Oslo. Da kritiserte han både helsevesenet og politikere for ikke å ta nok tak i et problem som koster samfunnet så mye.

Mye mer enn psykologi

De fleste vet at personer med schizofrene lidelser ofte har hallusinasjoner, **vrangforestillinger** og **tankeforstyrrelser**.

Gjennomsnittlig – przeciętny, średni

(Et) rusproblem – problem z uzależnieniem (od środków odurzających)

(Et) helsevesen – służba zdrowia

(En) kostnad – koszt

Å være opptatt av noe – być czymś zainteresowanym, być w coś zaangażowanym (å være – var – har vært)

Legemlig – cielesny, fizyczny

Å ramme – uderzyć, trafić, dotknąć (å ramme – rammet – har rammet)

Etter mitt skjønn – moim zdaniem

(Et) foredrag – wykład, prelekcja

I regi av – przeprowadzone/zorganizowane/stworzone przez; pod nadzorem

(Ei, en) vrangforestilling – urojenie

(En) tankeforstyrrelse – zaburzenie myślenia

Ikke så mange vet at disse pasientene også har endringer i hormoner, lungefunksjon, forstyrrelser i **tarmen**, endringer i immunsystemet, økt risiko for autoimmune sykdommer, endringer i temperaturregulering, menstruasjonsforstyrrelser og endret hjerterytme.

– Mange tenker at schizofreni bare er psykologi og forstår ikke at dette er en sykdom som rammer hele kroppen, sier Malt, som er professor emeritus i psykiatri.

– **Angsten kan være grusom**

Lidelsene koster samfunnet mye, men det er pasientene og deres **pårørende** som har de største kostnadene.

Malt **trakk fram** angsten. Det er kanskje den verste siden av sykdommen, mener han.

– Angsten kan være grusom. Det kan være en opplevelse av å miste sin identitet. Av **å gå i oppløsning**. En av mine pasienter måtte stadig se i passet sitt for å vite hvem hun var, forteller Malt.

Han presiserer at schizofrene lidelser kommer i mange **utgaver**. Det finnes også personer med sykdommen som fungerer godt. Men de sykeste har alvorlig funksjonssvikt.

Ikke sjelden **fører** dette også **til rusmisbruk**.

(En) tarm – jelito

(En) angst – lęk, obawa, strach

Grusom – okrutny

Pårørende – krewni, najbliższa rodzina (np. chorego, zmarłego)

Å trekke fram – tutaj: użyć jako przykładu, podawać jako przykład (å trekke – trakk – har trukket)

Å gå i oppløsning – rozpaść się, ulec rozpadowi (å gå – gikk – har gått)

(Ei, en) utgave – wydanie

(En) svikt – wada, skaza, błąd

Å føre til – prowadzić do (å føre – førte – har ført)

(Ei, en) rusmisbruk – nadużywanie środków wodorzających

Ulikheten har økt

En norsk studie fra 2018 med nærmere 13 000 pasienter viser at personer med schizofreni og alvorlige ruslidelser har **henholdsvis** fire og sju ganger så høy risiko for tidlig død **sammenlignet med** andre norske kvinner og menn.

Det er særlig risikoen for **selvmord** og **overdosedødsfall** som er forhøyet.

Men det er likevel **hjerte- og karsykdommer**, kreft og **luftveisinfeksjoner** som gir denne gruppen så mange **tapte** leveår **sammenlignet med** gjennomsnittet i befolkningen.

Forskerne, Ina Heiberg og Anne Høye ved UiT Norges arktiske universitet, sier til Dagens Medisin at studien viser at ulikheten i **dødeligheten** mellom personer med schizofreni og den **øvrige** befolkningen faktisk har økt siden den forrige nasjonale studien fra 1970-tallet.

– Må se hele pasienten

Nesten halvparten av oss vil en eller annen gang i løpet av livet få en psykisk sykdom. Rundt 30 prosent vil **slite med** den i ett år eller mer.

Med en **snever** definisjon vil rundt 1 prosent bli rammet av schizofreni. Ved bruk av en videre definisjon **er det snakk om** 2 til 4 prosent.

Henholdsvis – odpowiednio (w wymienionej kolejności)

Sammenlignet med – w porównaniu z/do

(Et) selvmord – samobójstwo

(Et) overdosedødsfall – śmierć z przedawkowania

Hjerte- og karsykdommer – choroby układu krążenia

(Et) luftveisinfeksjon – infekcja dróg oddechowych

Tapt – stracony, przegrany

(Ei, en) dødelighet – śmiertelność, umieralność

Øvrig – pozostały

Å slite (med noe) – zmagać się, trudzić się, borykać się (z czymś)
(å slite – slet – har slitt)

Snever – wąski

Det er snakk om... – (Jest) mowa o...

Det er flere som lider av schizofreni i byene enn på landsbygda. Sykdommene er også hyppigere blant immigranter.

Genetikk gjør at disse pasientene er svært sårbare for å utvikle schizofreni når man er utsatt for stress og belastninger, for eksempel når man lever tett på andre eller om man kommer til et nytt land hvor man ikke kjenner kodene, forteller Malt.

Men stress er likevel ikke forklaringen på schizofreni. Dette er i stor grad en genetisk sykdom.

I dag stilles diagnosen ved hjelp av symptomer og tegn som er mulig å observere.

Ulrik Fredrik Malt mener at det er et problem at den ofte stilles av psykologer som først og fremst baserer seg på psykiske symptomer.

– Hele pasienten må vurderes, både av leger og psykiatere. Psykologer er viktige for rehabiliteringen, men vi trenger også noen som kan se helheten, mener han.

Livsstilen betyr også noe

Det er en komplisert sammenheng mellom genetikk, livsstil og medikamentbruk som gjør at dødeligheten av schizofrene lidelser er så høy, mener Petter Andreas Ringen, spesialist i psykiatri.

Å lide av (noe) – cierpieć na (coś)
(å lide – led – har lidt)

Hyppig – częsty

Sårbar – wrażliwy, podatny na zranienie

Utsatt for – narażony na, wystawiony na

(Ei, en) belastning – obciążenie, ciężar

I stor grad – w dużym stopniu

(Et) tegn – znak

Først og fremst – przede wszystkim

Å basere seg på – bazować na (å baserer – baserte – har basert)

Å vurdere – oceniać (å vurdere – vurderte – har vurdert)

(Ei, en) helhet – całość

(En) sammenheng – związek, łączność, kontekst

(En) medikamentbruk – stosowanie leków

Han forteller at det er en enorm overforekomst av røyking, rusmiddelbruk, dårlig kosthold og lav fysisk aktivitet i denne pasientgruppen. Mange er også sosialt isolert, noe som i seg selv øker forekomsten av dårlig helse og tidlig død.

Disse livsstilsproblemene blir ikke fanget opp i helsevesenet, sier Ringen.

Han mener at forebyggingen må begynne tidlig, helt fra sykdommen dukker opp.

Faller mellom mange stoler

Noe av problemet har vært at disse pasientene faller mellom flere stoler i helsevesenet. Det er manglende kontakt og samarbeid, spesielt mellom psykiatrien og somatikken. Ingen har hatt ansvar for å koordinere tjenestene.

Mange av disse problemene skal pakkeforløpet for psykisk helse og rus som regjeringen innførte fra 1. januar løse. Dette skal gi pasientene en mer helhetlig og forutsigbar behandling.

Nå blir det blant annet større krav til hvilke undersøkelser som pasienten skal ha og hvem som har ansvaret for å følge opp. Det skal også bli mindre avstand mellom somatikk og psykisk helse.

Artikkelen «Hvorfor dør de med schizofreni lenge før andre?» av Siw Ellen Jakobsen ble hentet fra forskning.no: <https://forskning.no/psykiske-lidelser/hvorfor-dor-de-med-schizofreni-lenge-for-andre/1334499> (tilgangsdato: 13.05.2019)

(Et) kosthold – dieta

Å fange opp – przechwycić, przejąć (å fange – fanget – har fanget)

(Ei, en) forebygging – zapobieganie

Å dukke opp – ukazać się, pojawić się (å dukke – dukket – har dukket)

Å falle mellom to stoler – o czymś, co poniosło porażkę/nie udało się, ponieważ nie było do końca ani jedną ani drugą rzeczą/nie pasowało do żadnej kategorii (å falle – falt – har falt)

Manglende – brakujący

(En) tjeneste – usługa

(Ei, en) regjering – rząd (władza)

Å innføre – wprowadzić (å innføre – innførte – har innført)

Helhetlig – całościowy, całościowo

Forutsigbar – przewidywalny

Å følge opp – zajmować się, monitorować (å følge – fulgte – har fulgt)

(En) avstand – dystans, odstęp, odległość